

پناهگاه حیات وحش بوروئیه خاتم

پناهگاه حیات وحش بوروئیه با مساحتی در حدود ۷۸ هزارهکتار در جنوب استان یزد و در شهرستان خاتم در نزدیکی شهر هرات (به عنوان مرکز شهرستان خاتم) واقع شده است. این محدوده فی مابین ۱۲°۵۳ تا ۵۴°۵۹ طول شرقی و ۴۰°۰۲ تا ۵۱°۱۱ عرض شمالی قرار گرفته است. این منطقه با داشتن اکوسیستم های مختلف کوهستانی و دشت، زیستگاه های مناسبی را برای گونه های مختلف حیات وحش فراهم آورده است. کوهستانهای خانه خدا، سربره و کوه های واقع در حواشی منطقه به سان دیواره حفاظتی در مقابل کویرهای پیرامونی (کویر هرات - مروست) شرایط زیستی مناسبی برای رویش و رشد گونه های مختلف گیاهی و جانوری ایجاد نموده است. اثرات متقابل کوهستانها و دشت ها در کنار هم موجب ایجاد شرایط حداقلی برای زیستن در وضعیت سخت و شکننده شده است. حیات وحش و گیاهان منطقه در زیستگاههای کوهستانی، جنگلی، تپه ماهور و کوهپایه، دشتی و بیابانی، باغات و... پراکنش دارند.

تاریخچه:

پناهگاه حیات وحش بوروئیه نخستین منطقه تحت مدیریت در محدوده شهرستان خاتم بوده و وجه تسمیه آن وجود مزرعه بوروئیه در مرکز منطقه می باشد. این منطقه قبل از انقلاب نیز مورد توجه شکارچیان استانهای مختلف بوده است.

این منطقه از سال ۷۹ به مدت دو سال به عنوان منطقه شکار ممنوع و پس از آن در سال ۱۳۸۱ به دلیل ویژگیها و غنای طبیعی منطقه، تحت عنوان پناهگاه حیات وحش تحت مدیریت قرار گرفت. شایان ذکر است علیرغم نامساعد بودن شرایط آب و هوایی و خشکسالی ها، بهبود شرایط حفاظت فیزیکی منطقه موجب افزایش چشمگیر حیات وحش منطقه شده است.

منابع آبی:

آب به عنوان یکی از عناصر تشکیل دهنده اکوسیستم ها و فاکتورهای تعیین کننده و شاخص در بهره وری عرصه های طبیعی است. پناهگاه حیات وحش بوروئیه در فلات مرکزی کشور قرار گرفته و به طور کلی از منابع آبی کمی برخوردار است. لذا تأمین آب و پراکنش مناسب منابع آبی در اولویت برنامه های مدیریتی قرار داشته و بر این اساس تاکنون ۲۲ باب آب انبار در نقاط مختلف منطقه ساخته و آبگیری شده است.

پوشش گیاهی:

در پناهگاه حیات وحش بوروئیه مجموعاً ۱۸۹ گونه گیاهی متعلق به ۸۵ جنس و ۴۲ خانواده شناسایی شده است. گونه های مزبور با پراکنش متفاوت و با آمیختگی با همدیگر تشکیل ۲۰ تیپ گیاهی را داده

اند. خانواده های گیاهی Compositae (تیره آفتاب گردان)، Labiatae (تیره نعناع)، Papilionaceae (تیره نخود)، Umbeliferae (تیره چتریان)، Rosaceae (تیره گل سرخ)، Chenopodiaceae (تیره اسفنجیان)، Graminae (تیره گندمیان)، Polyganaceae (تیره علف هفت بند)، Ephedraceae (تیره ارمک)، Boraginaceae (تیره گل گاو زبان)، Caryophyllaceae (تیره میخک) و Zygophyllaceae (تیره فیچ) مهمترین خانواده های گیاهی منطقه را تشکیل می دهند.

گونه قیچ (*Zygophyllum eurypetrum*) با گستره رویش وسیع هم در دشت های گچی و هم روی تپه ماهورها، از بارزترین گونه های گچ دوست منطقه محسوب می گردد. از مجموع ۱۸۹ گونه شناسایی شده، تعداد ۳۰ گونه دارای ارزش های حفاظتی ویژه هستند و در فهرست سرخ قرار دارند. در بین ۳۰ گونه دارای ارزش حفاظتی، تنها گونه آنغوزه با ارزش حفاظتی در معرض خطر انقراض (endangered)، ۲ گونه با ارزش حفاظتی آسیب پذیر (Vulnerable)، ۲۶ گونه با ارزش حفاظتی در معرض خطر (Lower Risk) و ۱ گونه فاقد اطلاعات مشخص شده است.

حیات وحش:

پستانداران: از جمله پستانداران منطقه میتوان به کل و بز، قوچ و میش، جبیر، گرگ، کفتار، خرس قهوه ای، رودک عسل خوار، و بسیاری دیگر از گونه های ارزشمند حیات وحش اشاره نمود. در میان گونه های فوق الذکر قوچ و میش، جبیر، خرس قهوه ای، پلنگ و کاراکال گونه های حمایت شده مطابق با قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست ایران بوده و در اولویت برنامه های حفاظتی منطقه قرار دارند. پرندگان: از پرندگان منطقه مجموعاً ۶۵ گونه پرنده متعلق به ۲۸ خانواده شناسایی گردیده است. پرندگان حمایت شده در سطح ملی و بین المللی این ناحیه ۱۱ گونه هستند. از جمله پرندگان منطقه میتوان هوبره، کبک، تیهو، باقرقره شکم سیاه، زاغ بور عقاب طلایی، سارگپه، دلیجه، انواع سهره، و ... را نام برد.

خزندگان: تاکنون ۱۷ گونه خزنده از جمله افعی گرز، تیرمار، مار جعفری، مار گورخری، گکوی کوتوله لطیفی، آگامی صخره ای فلس درشت، آگامای سر وزغی، لاکپشت مهمیزدار، بزجه بیابانی و ... در منطقه شناسایی شده است. در این میان لاک پشت مهمیزدار و بزجه بیابانی در اولویت حفاظتی قرار دارند. از موارد قابل ذکر در خصوص پناهگاه حیات وحش بوروئی، وجود غارهای متعدد در منطقه است که به عنوان یکی از اشکال مهم و تاثیرگذار پناه در ارتقاء مطلوبیت زیستگاه برای برخی از گونه های حیات وحش بویژه کفتار و خفاش ها می باشد.

فعالیت‌های انسانی و تعارضات:

مهمترین تعارض منطقه در حال حاضر چرای دام است که موجب تأثیرگذاری بر جمعیت های حیات وحش و نیز بروز بیماریها خواهد شد. حضور دام در بخشهای مختلف منطقه و به تبع آن ناامنی ناشی از اشغال زیستگاه و وجود سگهای گله همواره از تهدیدهای جدی حیات وحش از گذشته بوده است. تعدادی معدن در منطقه وجود دارد که در حال حاضر غیر فعال هستند. فقط یک معدن سنگ آهن در حاشیه پناهگاه و خارج از منطقه در محدوده حسن قرایی واقع شده است.

مزارع و باغات داخل پناهگاه اندک و عمده ترین آنها مزرعه بوروئیه است. به طور کلی در حال حاضر تأثیرگذاری مزارع بر تجزیه زیستگاهها و یا بر هم زدن یکپارچگی زیستگاههای حیات وحش پناهگاه قابل توجه نیست.

جاده ها، سکونتگاهها، برداشت گیاهان دارویی و همچنین فشار شکار غیر مجاز از استان های همجوار از دیگر مشکلات منطقه است.

تدوین و گردآوری : حجت دهقان (کارشناس مسئول زیستگاهها و امور مناطق)

خرداد ماه ۱۳۹۷

